

A Gazdaságfejlesztési Minisztérium Munkavédelmi Irányítási Főosztályának figyelemfelhívása a méh- és darázscsípés veszélyeivel kapcsolatban

Júniustól a nyár végéig nemcsak az otthoni kertekben, de egyre több szabadtéri munkahelyen is megjelennek a méhek és darazsak. Az emberi szervezetbe jutott méreganyaguk útján komoly veszélyt jelenthetnek, különösen a méreganyagra érzékeny egyéneknél. A méreg kizárólag megsebzett bőrfelületen keresztül jut a szervezetbe. Az ártalom jellegét és mértékét több tényező együttes hatása is befolyásolja, például a méreganyag tulajdonsága, a méh vagy darázs faja, mennyisége, a szúrás mélysége, a szúrások száma, környezeti feltételek, mivel melegben a kitágulnak a bőr alatti hajszálerek, így a vér áramlása felgyorsul, ezáltal a méreganyag könnyebben felszívódik. A méh vagy darázscsípés legtöbbször nemcsak könnyen múló helyi tüneteket, hanem végzetes kimenetelű egészségkárosodást is okozhat, ezért a Gazdaságfejlesztési Minisztérium Munkavédelmi Irányítási Főosztálya fokozott elővigyázatosságot kér a szabadterén tevékenységet folytató munkáltatóktól és a munkát végző dolgozóktól.

Az elmúlt években egyre gyakoribb a munkáltatók által a munkavédelmi hatóságnak bejelentett méh vagy darázscsípés okozta halálos munkabaleset. Nő a különböző rovarcsípésekre, így a méh és darázscsípésekre érzékeny egyének száma is. Jelenleg Magyarországon közel 20 veszélyesnek számító darázs faj él. Leggyakoribb az úgynevezett kecskedarázs, legveszélyesebb a lódarázs. Nagy riadalmat kelt az Ázsiából Franciaországban már letelepedett úgynevezett ázsiai lódarázs, amelynek mérete nagyobb a jelenleg Magyarországon megtalálható lódaráznál. Nagyobb méreténél fogva több méreganyagot tud a szervezetbe juttatni, azonban nem agresszívabb a Magyarországon jelenleg megtalálható lódaráznál.

A méh és darázs méreganyagának összetétele nem teljesen ugyanaz. A méhnek savas kémhatású mérge van, a daráznak pedig lúgos kémhatású, azonban nincs különbség aközött, hogy valakit méh vagy darázs szúr meg, mivel a testbe juttatott méreganyaguk ugyanazt a hatást váltja ki az arra érzékeny személynél.

méh

darázs

A méhek fullánkjának felszíne nem sima, „szőrös” és a csípést követően a bőrben marad a méregzsákkal együtt, ami a rovar halálához vezet. A darázs általában nagyobb testű, színesebb, mint a méh és fullánkjának felszíne simább és erősebben tapad a törzséhez, ezért csípés után nem pusztul el és egy alkalommal többször is szúrhat.

Főleg erdészeti tevékenység (erdőápolás, fakivágás), mezőgazdasági munka (szőlőszüretelés, gyomtalanítás) során, illetve közterületen takarítás, folyóparton kézi kaszálás közben érheti a munkavállalókat rovarjármadás.

A veszélyes időszak az időjárás hűvösebbre, illetve csapadékosabbra válásáig tarthat.

A méh vagy darázscsípés helyén kialakuló piros, fájdalmas duzzanat nagyon kellemetlen, leggyakrabban azonban veszélytelen. Fontos tudni ugyanakkor, hogy ha a rovarcsípést követő két napon belül a távolabbi bőrfelületen kiütések jelentkeznek, illetve légzési, keringési zavar és hasi panaszok lépnek fel, szakorvoshoz kell fordulni, mert ezek allergiás reakcióra utalnak. Legrosszabb esetben a csípés fél órán belül akár anafilaxiás sokkot is okozhat, ami azonnali sürgősségi ellátást igényel.

A rovarcsípésekkel mérgezőanyag kerül a szervezetbe, ez pedig minden esetben kisebb-nagyobb helyi reakciót, akut gyulladást vált ki. Ha azonban az a csípés helyével egybefüggő területen jelentkezik, függetlenül attól, hogy milyen ijesztően néz ki vagy mennyire tartós, nem ad okot aggodalomra. Például, ha valaki darázsba vagy méhbe lép, majd megdagad akár az egész lába, más tünete azonban nincs, akkor tüneti kezelést igényel. A *Semmelweis Egyetem tájékoztatója* szerint ilyenkor antihisztamin tartalmú, viszketéscsillapító és gyulladáscsökkentő kenőcsök használata, a bőrfelület hűtése, illetve ha végtagról van szó, annak felpolcolása javasolt. A méh csak egyszer képes szúrni és ilyenkor a fullánkja az áldozathoz tapad. Fontos minél előbb eltávolítani a fullánkot, mivel a szúrás követően a mérgezőanyagot még percekig pumpálja a szervezetbe.

Veszélyt jelent viszont, ha valaki véletlenül lenyeli a darazsat vagy a méhet. A szájban, garatban kialakuló duzzanat ugyanis elzárhatja a felső légutakat és légzési nehézséget, akár fulladást okozhat. Ilyen esetben nincs idő mérlegelni: azonnal ki kell hívni a mentőt!

Szintén tragédiát okozhat, ha a csípést követő 30 percen belül életveszélyes, egész szervezetet érintő allergiás reakció, anafilaxia jelentkezik. Ilyenkor súlyos hasi görcs, hasmenés, hányás, testszerte megjelenő csalánkiütés, sápadtság, nyelési zavar, szédülés, verejtékezés, vérnyomáscsökkenés alakul ki, amely ájuláshoz vezethet. Szájban vagy szemben jelentkező duzzanat, köhögés, torokszorító érzés, sípoló vagy nehézlégzés, de akár eszméletvesztés is előfordulhat. Ez azonnali sürgősségi ellátást igényel: be kell adni a combizomba a betegnél lévő életmentő adrenalin injekciót (ha már tud az allergiájáról, általában magánál hordja), és azonnal mentőt kell hívni. Fontos tudni, hogy az adrenalin öninjekciót 8-10 másodperc után szabad a combizomból kihúzni (addig a combizomba benyomva kell tartani). Életveszélyes anafilaxiát egyébként hazánkban csak a méh és a darázs mérge okoz, a többi rovar csípése csak jórészt ártalmatlan, helyi reakciót vált ki.

Az allergiás reakciók a csípést követően később, 48 órán belül is jelentkezhetnek, akkor azonban már nem jelentenek akkora veszélyt. Ilyen esetben is feltétlenül fel kell keresni rovarmérge allergiások ellátásával foglalkozó allergológus szakorvost, aki kideríti, mi okozta az allergiás reakciót. Rizikóelemzést végez a vérvizsgálatok, bőrpróba és a tünetek alapján, hogy eldöntse, igényli-e a páciens a 3-5 éven keresztül tartó, rovarmérge-alapú immunterápiát. Az allergológus emellett a sürgősségi ellátás lépéseiről is tájékoztatja a beteget, begyakorolja vele, mi a teendő vészhelyzet esetén, illetve ellátja a szükséges gyógyszerekkel.

Sajnos olyan teszt egyelőre nem létezik, ami már a csípést megelőzően kimutatná a rovarmérge allergiát, illetve azt, hogy csípés esetén ki milyen tünetet fog produkálni.

Nem allergiás reakció, de szintén orvosi ellátást igényel, ha nyirok- vagy érgyulladás alakul ki, erre pedig a csípés helyétől a törzs felé kiinduló piros csík utal. Ez fertőzésből ered, jóval később jelentkezik, általában akkor, ha a fullánkkal nemcsak a mérge, hanem valamilyen kórokozó baktérium

is bekerül a bőr alá. Ha ilyet észlelnek, elég a háziorvost felkeresni, aki antibiotikumos kezelést ír majd elő.

A méh- és darázscsípés megelőzése érdekében szükséges munkáltatói teendők és javaslatok:

- A munkáltatónak ismernie kell annak a munkafázisnak a kockázatát, amivel a dolgozóját megbízza. A tevékenységre vonatkozóan kockázatértékeléssel kell rendelkeznie, melynek készítésébe a foglalkozás-egészségügyi orvost, a munkavédelmi szakembert be kell vonni. A munkáltatóknak a munkavállalók által végzett munkafolyamatokat és munkaterületeket elemezve fel kell tární mindazon lehetséges élőhelyeket illetve veszélyes körülményeket, amelyek méh/darázs általi hirtelen támadást eredményez. Fészüküket földbe, fa odvába, széna bálába rakják. A lódarázs a legagresszívabb, a fészüküket közelítve hamar támadnak.
- A munkavállalók egészségének és biztonságának védelme érdekében *intézkedéseket* kell tenni, különösen ott, ahol a munkaterület járművel történő megközelíthetősége korlátozott.
- A méh- vagy darázscsípés veszélyével érintett munkaterületeken végzett munkák előtt a munkáltatók tájékozódjanak a rovarcsípés kezelésével kapcsolatban a foglalkozás-egészségügyi szolgálat orvosánál. Különösen fontos ez a rovarméregre *érzékenyek* esetében.
- A munkaterületeken indokolt *kerülni az egyedül végzett munkát*, hogy időben felismerésre kerüljön az esetleges rosszullét.
- Segítség hívásra mindig legyen *mobiltelefon* a munkaterületen. Ellenőrizni kell, hogy van-e térerő. Ha nincs, akkor ki kell deríteni a legközelebbi pontot, és ezt közölni kell a dolgozókkal.
- Az *elsősegélynyújtókat* ki kell képezni a sérülések, a jellemző tünetek azonosítására és kezelésére.
- A munkáltatónak, munkairányítónak, illetve az elsősegélynyújtónak tudnia kell, hogy hol van a *legközelebbi egészségügyi létesítmény*, amelyben az *anafilaxiás sokk* elkerülésére szolgáló injekció rendelkezésre áll.
- A munkáltatóknak a *munkavédelmi oktatás során* - a foglalkozás-egészségügyi szolgálat felvilágosítása és tanácsai alapján - a munkavállalókkal meg kell ismertetni a méh/darázscsípés veszélyeit és a szükséges megelőző intézkedéseket. Fontos felhívni a figyelmüket a tünetekre, azok jelentőségére és a gyors orvosi segítség kérésének fontosságára.
- A munkavállalók figyelmét fel kell hívni arra, hogy *figyeljenek egymásra*, a rovarcsípés esetén a munkát azonnal hagyják abba és igényeljék az elsősegélynyújtást vagy az orvosi ellátást. Nem szabad a sérültet magára hagyni, még ha rögtön életveszélyes tünetek nem is jelentkeznek nála. Tapasztalat szerint a jóindulatú munkatársak gyakran árnyékos, félreeső helyre küldték pihenni a sérültet, később már eszméletlen állapotban találtak rá illetve elhunyt a dolgozó.
- Ha valaki tudja magáról, hogy *érzékeny* a méh vagy darázscsípésre, vigye magával az allergiás reakció megelőzését/csökkentését szolgáló gyógyszerét, illetve injekciót. *Ennek hiányában ne kezdje meg a munkavégzést!*
- A munkavállalók hordjanak *zárt ruházatot és zárt cipőt*. Az élénk színű ruhák - mint a sárga, piros - viselése nem javasolt.
- A munkavállalókat tájékoztatni kell, hogy indokolatlanul ne bolygassák a növényzetet. Nem szabad fa-, szikla- vagy mesterséges üregekbe nyúlni, hiszen a darazsak szívesen építik a fészüküket e helyekre.
- Ha megjelenik egy-egy méh vagy darázs a közelben, a munkavállalók igyekezzenek megőrizni a nyugalmukat, a hadonászás csak ingerli a rovarokat.

- Amennyiben van rá lehetőség, az élelmiszereket a veszélyes időszakban zárt térben (pihenőhelyen) fogyasszák el. Fogyasztás előtt mindig ellenőrizték, hogy nem került-e bele rovar. Nyári melegben óvakodni kell az édes folyadékok üvegből, fémdobozból történő fogyasztásától.
- Gépjárműbe történő beszállás előtt ellenőrizni kell, hogy nincs-e a kocsitérben méh vagy darázs.

Felhasznált irodalom:

Dr. Mezei Györgyi: Méh és darázscsípés: veszélytelen vagy halálos (2015), Semmelweis

Egyetem I. Sz. Gyermekgyógyászati Klinika

<http://semmelweis.hu/mediasarok/2015/08/03/meh-es-darazscsipes-veszelytelen-vagy-halalos/>

Budapest, 2023. június 20.